

**МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ
ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

Департамент сільського розвитку

**Український науково-дослідний інститут
продуктивності агропромислового комплексу**

**Результати діяльності
сільськогосподарських
обслуговуючих кооперативів
станом на 1 січня 2021 року**

Київ-2021

УДК631.115.8 (477)

Автори: В. М. Івченко, В. О. Мариненко, О. С. Філоненко

Рецензенти: *М. Й. Малік*, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік НААН, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

Друкується за рішенням вченої ради НДІ "Укראгропромпродуктивність" (протокол № від 2021р.).

Результати діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів станом на 1 січня 2021 року/ В. М. Івченко, В. О. Мариненко, О. С. Філоненко. – К. : НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2021. – 198 с.

Подано узагальнені аналітичні матеріали щодо кількості та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 1 січня 2021 року, надана інформація щодо їх матеріально-технічного стану. Дані подано як в розрізі регіонів, так в цілому по Україні.

Рекомендовано для керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств усіх організаційно-правових форм власності і господарювання, органів управління, викладачів, аспірантів та студентів аграрних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації.

УДК 631.115.8 (477)

Без права перевидання. Відтворення або використання матеріалу, що міститься в інформаційному продукті, для освітніх або некомерційних цілей вирішується без отримання попередньої письмової згоди власників авторського права за умови посилання на його повну бібліографічну назву згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Відтворення або використання матеріалу, що міститься в даному інформаційному продукті, для перепродажу, інших комерційних цілей або угод (договорів) на розробку науково-дослідних робіт забороняється без отримання попередньої письмової згоди власників авторського права. Ці умови відносяться і до видань попередніх років. Заявку на отримання такого дозволу слід направляти науково-організаційному відділу НДІ "Укראгропромпродуктивність" за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 2 або електронною поштою uapp_god@ukr.net; 207865@ukr.net.

© В. М. Івченко, В. О. Мариненко,
О. С. Філоненко, 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Інформація щодо діяльності діючих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК) станом на "01"січня 2021 року.....	7
1.1. Вінницька область.....	15
1.2. Волинська область.....	10
1.3. Дніпропетровська область.....	12
1.4. Донецька область.....	18
1.5. Житомирська область.....	22
1.6. Закарпатська область.....	24
1.7. Запорізька область.....	26
1.8. Івано-Франківська область.....	30
1.9. Київська область.....	40
1.10. Кіровоградська область.....	44
1.11. Луганська область.....	46
1.12. Львівська область.....	52
1.13. Миколаївська область.....	58
1.14. Одеська область.....	60
1.15. Полтавська область.....	66
1.16. Рівненська область.....	70
1.17. Сумська область.....	72
1.18. Тернопільська область.....	76
1.19. Харківська область.....	86
1.20. Херсонська область.....	88
1.21. Хмельницька область.....	96
1.22. Черкаська область.....	102
1.23. Чернівецька область.....	114
1.24. Чернігівська область.....	118
1.25. Україна.....	120

Розділ 2. Інформація щодо кількості сільськогосподарських кооперативів (СОК) станом на "01" січня 2021 року.....	124
2.1. Вінницька область.....	125
2.2. Волинська область.....	126
2.3. Дніпропетровська область.....	127
2.4. Донецька область.....	128
2.5. Житомирська область.....	129
2.6. Закарпатська область.....	130
2.7. Запорізька область.....	131
2.8. Івано-Франківська область.....	132
2.9. Київська область.....	133
2.10. Кіровоградська область.....	134
2.11. Луганська область.....	135
2.12. Львівська область.....	136
2.13. Миколаївська область.....	137
2.14. Одеська область.....	138
2.15. Полтавська область.....	139
2.16. Рівненська область.....	140
2.17. Сумська область.....	141
2.18. Тернопільська область.....	142
2.19. Харківська область.....	143
2.20. Херсонська область.....	144
2.21. Хмельницька область.....	145
2.22. Черкаська область.....	146
2.23. Чернівецька область.....	147
2.24. Чернігівська область.....	148
2.25. Україна.....	149

Розділ 3. Інформація щодо стану матеріально-технічної бази діючих сільськогосподарських кооперативів (СОК) станом на "01" січня 2021 року.....	150
3.1. Вінницька область.....	151
3.2. Волинська область.....	153
3.3. Дніпропетровська область.....	-
3.4. Донецька область.....	154
3.5. Житомирська область.....	155
3.6. Закарпатська область.....	156
3.7. Запорізька область.....	157
3.8. Івано-Франківська область.....	159
3.9. Київська область.....	163
3.10. Кіровоградська область.....	164
3.11. Луганська область.....	165
3.12. Львівська область.....	167
3.13. Миколаївська область.....	169
3.14. Одеська область.....	170
3.15. Полтавська область.....	173
3.16. Рівненська область.....	174
3.17. Сумська область.....	175
3.18. Тернопільська область.....	176
3.19. Харківська область.....	180
3.20. Херсонська область.....	181
3.21. Хмельницька область.....	182
3.22. Черкаська область.....	184
3.23. Чернівецька область.....	189
3.24. Чернігівська область.....	191
3.25. Україна.....	192

Вступ

В сучасних умовах побудови ринкової економіки в Україні сільськогосподарська кооперація є важливим компонентом ринкових відносин, вона пропонує раціональну форму ведення господарства. Як відомо сільськогосподарські кооперативи представляють собою як об'єднання сільських мешканців з метою спільного виробництва аграрної продукції, так і самих сільськогосподарських товаровиробників з метою організації надання різноманітних послуг.

Тому розвиток кооперації у вітчизняному агропромисловому секторі необхідно впроваджувати використовуючи закордонний досвід з врахуванням специфічних реалій України. Так як розвиток сільськогосподарської кооперації проголошено одним із пріоритетних напрямів державної аграрної політики і в останні роки відбувається якісне зрушення в сільськогосподарській кооперації необхідно обов'язково, враховуючи міжнародний досвід, дотримуватись міжнародних принципів кооперації та суті кооперативного підприємства.

Відродження кооперативного руху в Україні визначено одним зі стратегічних векторів державної аграрної політики, інструментом економічного зростання аграрного сектора, становлення сільського розвитку та захисту економічних інтересів господарюючих суб'єктів за умов турбулентності бізнес - середовища. Стратегічне передбачення обмеженості інвестиційної активності та привабливості, а також можливостей аграрної сфери, сільськогосподарські кооперативи, як соціальні організації з економічним змістом, є локомотивом розвитку сільських територій та економіки.

Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX «Про сільськогосподарську кооперацію», який почав застосовуватись з 15.11.2020 р. закріплює рівні принципи утворення та діяльності сільгоспкооперативів. Цей Закон закріплює рівні принципи утворення та діяльності сільгоспкооперативів, зокрема: демократичність, добровільність та відкритість кооперативного членства; обов'язковість участі члена у господарській та іншій діяльності кооперативів та їхніх

об'єднань; автономність, незалежність, співпраця кооперативів; сприяння їхньому розвитку (освіта, навчання, інформація) та врахування інтересів територіальної громади.

Також цим Законом вносяться зміни до Господарського та Цивільного кодексів України, законів України «Про фермерське господарство», «Про кооперацію» та «Про особисте селянське господарство», якими, зокрема, усувають законодавчі колізії, врегульовують перехідні відносини діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їхніх об'єднань на момент набрання чинності цим законом.

Законом змінено правила роботи сільгоспкооперативів. У ньому містяться всі вимоги, яких мають дотримуватися кооперативи для функціонування з 15.11.2020 р. Наведемо найактуальніші нововведення:

1. З 15.11.2020 р. будуть виділяти два основні види сільгоспкооперативів:

- з метою одержання прибутку;
- без мети одержання прибутку, тобто створені як неприбуткові організації.

Коли йдеться про відсутність прибутку, то мають на увазі не сам факт неотримання прибутку, а те, куди він буде спрямовуватися. Якщо він іде тільки на розвиток кооперативу і не розподіляється між його членами, то кооператив створений без мети одержання прибутку.

2. Чіткіше прописані вимоги до неприбуткового кооперативу. Ним вважається кооператив, який відповідає сукупності таких ознак:

1) не здійснює виробництва сільгосппродукції і надає послуги виключно своїм членам. Тобто, як і раніше, такими кооперативами можуть бути тільки обслуговуючі кооперативи;

2) не набуває права власності на сільгосппродукцію, що належить його членам. З цього випливає: щоб бути неприбутковим, обслуговуючий кооператив може, наприклад, продавати продукцію, вироблену його членами, але тільки на підставі договорів комісії, доручення тощо, або може займатися переробкою сировини члена кооперативу на давальницьких умовах;

3) кооператив має відповідати вимогам п.п. 133.4.1 ПКУ. Зокрема, у його статуті має міститися заборона розподілу доходів (прибутку) серед членів, працівників, а також він повинен бути внесений до Реєстру неприбутківців тощо.

Раніше практично кожний статут обслуговуючого кооперативу мав містити умову про розподіл прибутку. Ця умова інколи ставала причиною непотрапляння його до переліку неприбуткових (деталі у «Податки & бухоблік», 2019, № 86, с. 26). Тепер можна прямо заборонити розподіл доходів.

3. У всіх кооперативів повинен бути належним чином затверджений статут та правила внутрішньогосподарської діяльності, тобто специфічний внутрішній нормативний документ, що визначає особливості реалізації положень статуту кооперативу. До цього такий спецдокумент мав бути тільки в обслуговуючих кооперативах.

4. Встановлено вимоги до назви кооперативу. У ній має бути інформація про його організаційно-правову форму («сільськогосподарський кооператив»), сама назва має складатися з власної назви та може містити інформацію про вид діяльності кооперативу. Тим кооперативам, у яких на сьогодні назва не відповідає цим вимогам, доведеться її змінити.

5. Членами кооперативу можуть бути тільки виробники сільгосппродукції (як юрособи, так і фізособи). До цього невиробник сільгосппродукції не міг бути тільки членом обслуговуючого кооперативу. Тепер же їм до сільгоспкооперативів взагалі зась.

Також було внесено ряд уточнень, а саме більш точно прописали правила формування різних фондів, змінили назви деяких виплат (кооперативні виплати стали патронажними дивідендами, виплати на паї стали простими дивідендами), уточнили порядок формування органів контролю і керівництва кооперативом тощо.

Змін чимало. Тому уже діючим на 15.08.2020 р. кооперативам слід перереєструватися протягом трьох років з цієї дати, тобто до 15.08.2023 р.

Саме розвиток кооперації з метою виробництва сільськогосподарської продукції та надання послуг з обслуговування сільського населення стає нині основними завданням органів державного управління і органів місцевого самоврядування.

**Розділ 1. Інформація щодо діяльності діючих
сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК)
станом на "01" січня 2021 року**

Однією з характерних рис сучасного етапу розвитку економічних відносин в аграрній політиці України є створення різних організаційно-правових форм підприємницької діяльності на селі, зокрема кооперації.

Створення системи кооперативних об'єднань актуальне не лише для малих форм аграрного бізнесу, а й для всіх видів сільгоспідприємств, особливо в умовах формування в Україні системи інформаційного суспільства, яка базується на активному використанні інформаційного капіталу і передбачає вільний обмін даними між учасниками господарських процесів. Ліквідація стихійності у формуванні попиту на товар, зниження ризиків при здійсненні виробничо-фінансової діяльності – все це і багато що інше здатні здійснювати кооперативи і кооперативні об'єднання.

Розвиток сільськогосподарської кооперації, це засіб зростання малих виробників сільськогосподарської продукції, оптимізації їхніх витрат на ведення господарської діяльності, спрощення доступу до агросервісних послуг та каналів збуту, організації зберігання, переробки сільськогосподарської продукції, що позитивно вплине на соціальний розвиток сільських територій та сільських громад.

Сільськогосподарська кооперація дасть змогу:

- зменшити собівартість продукції;
- підвищити якість продукції;
- полегшити доступ до організованих ринків збуту;
- підвищити доходи учасників;
- підвищити якість життя на селі.

Про актуальність і важливість кооперації свідчить той факт, що Генеральна асамблея ООН 18 червня 2002 р. прийняла спеціальну резолюцію 56/114 «Кооперативи в процесі соціального розвитку», в якій виписано низку рекомендацій та закликів до урядів країн-членів щодо розвитку кооперації, зокрема:

– враховувати і використовувати вклад кооперативів у соціальний розвиток, ліквідацію бідності, забезпечення продуктивної зайнятості, розширення соціальної інтеграції;

– стимулювати й сприяти створенню і розвитку кооперативів, особливо тих, які створюються найбільш уразливими групами населення;

– забезпечувати партнерством між урядами та кооперативним рухом;

– створювати бази статистичних даних про розвиток кооперативів та їх вклад у національну економіку;

– розробляти програми заохочення кооперативів, донавчання, обміну досвідом на регіональному і національному рівнях.

Розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, яка є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих селянських, фермерських господарств від недобросовісних посередницьких структур та залежності від них. Такий вид кооперації сприяє:

– підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва завдяки оптимізації витрат товаровиробників на придбання засобів виробництва, проведення окремих технологічних операцій, здійснення маркетингових досліджень, а також збільшення прибутку від реалізації продукції;

– розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників, особливо особи с тих селянських та фермерських господарств, до агросервісних послуг;

– удосконаленню для сільськогосподарських товаровиробників процесу реалізації продукції, більш ефективному використанню каналів збуту, досягненню міцних позицій на ринку, адаптації до ринкових умов;

– створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшенню соціального захисту сільського населення, підвищенню рівня життя на селі.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи – це об'єднання сільськогосподарських виробників з метою досягнення вищої ефективності (збільшення доходів і зменшення витрат) їхніх приватних господарств.

Характерними ознаками обслуговуючого кооперативу є орієнтація не на отримання прибутку, а на якісне обслуговування своїх клієнтів-власників для забезпечення прибуткової діяльності шляхом обслуговування за цінами, максимально наближеними до собівартості. Перспективним вважалось створення обслуговуючих кооперативів на базі майна членів реформованих господарств.

Важливим напрямом розбудови аграрного сектору економіки розглядається розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Однак нині за обсягами та якістю надання послуг вони не задовольняють зростаючих потреб сімейних фермерських господарств та їх споживачів. Адже майже 40% трудомісткої сільськогосподарської товарної продукції повсякденного споживання – картоплі 95%, овочів – 85% фруктів – 80, молока – 75 та м'яса – 50% виробляється в господарствах населення, сімейних фермерських господарствах.

Станом на 1 січня 2021 року в Україні реально здійснюють господарську діяльність 629 од. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що на 9 од. більше в порівнянні з 1 півріччям 2020 року (620 од.). З них: найбільше молочних 165 од., з обробітку землі та збирання врожаю 125 од., плодово-ягідних 75 од., найменша – зернового напрямку діяльності та бджільництва їх лише відповідно 33, 42 од. (рис. 1).

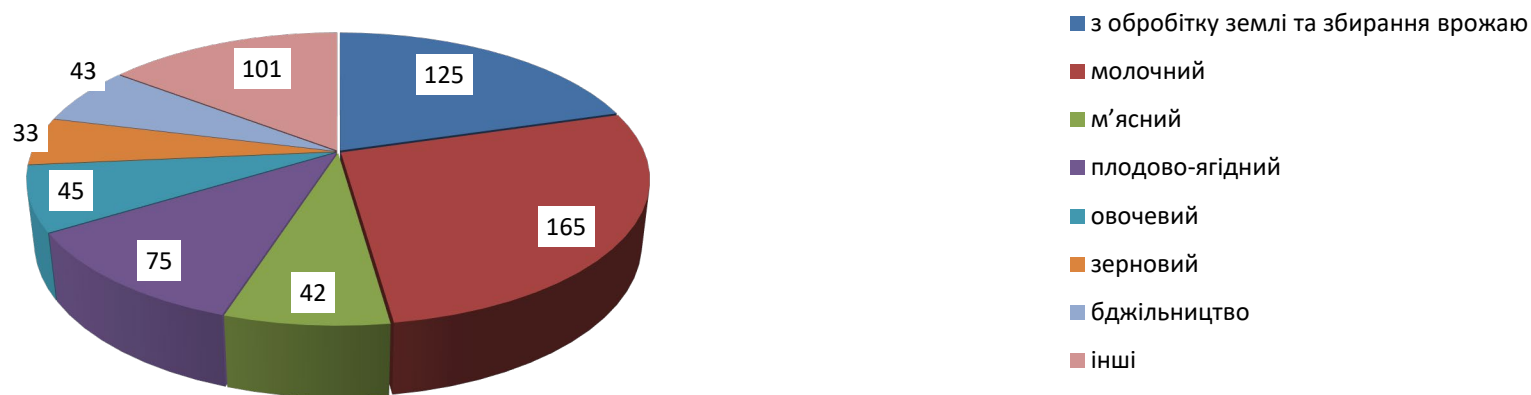
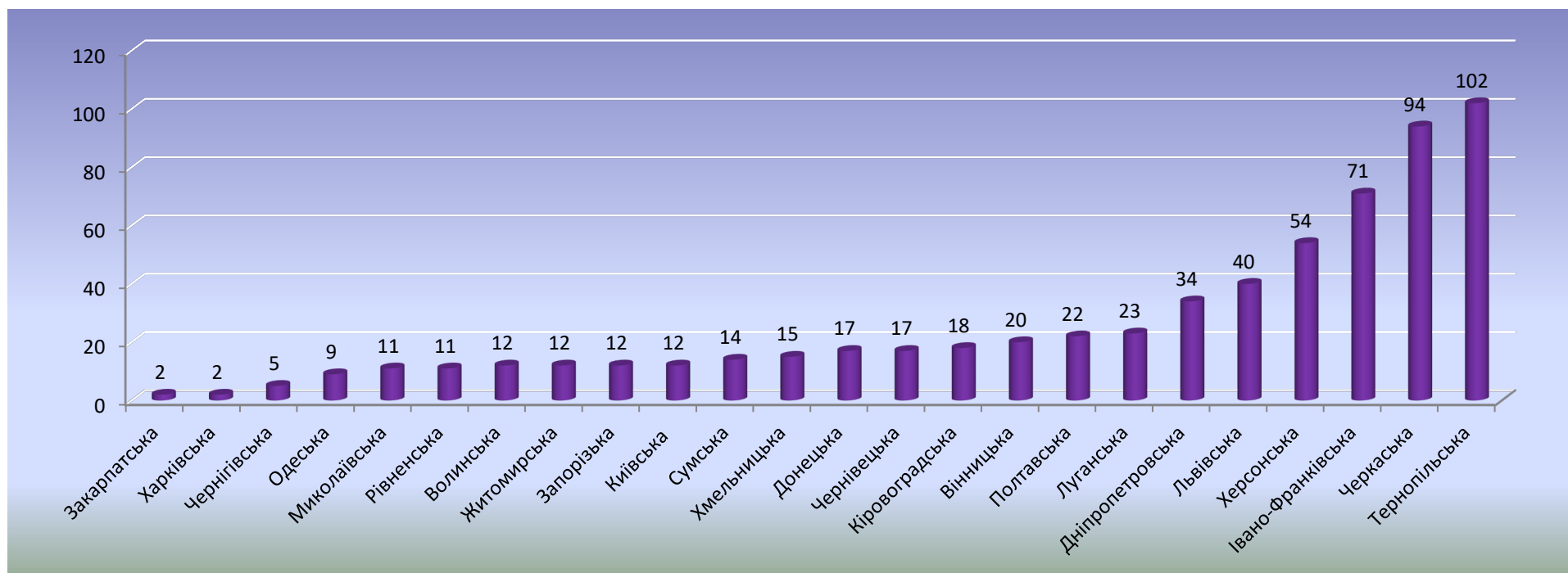

Рис. 1. Кількість діючих СОК в Україні, станом на 1 січня 2021 року, од.

Досить не рівномірно на селі розвивається обслуговуюча кооперація і в розрізі регіонів. Спостерігається велика строкатість у показниках діяльності кооперативних структур по областях. Так, найбільше кооперативів діє в Тернопільській 102 кооперативи, в Черкаській – 94, на Івано-Франківщині 71 кооперативи та Херсонській області – 54 кооперативи.

Найменше їх діє в Закарпатській, Харківській, Чернігівській та Одеській областях, відповідно 2, 2, 5, 9 кооперативів (рис. 2).

Рис. 2. Кількість діючих обслуговуючих кооперативів в розрізі регіонів станом на 01.01.2021 р, од.

Перелік послуг, що можуть надавати обслуговуючі кооперативи, є досить великими і включають такі: зберігання і реалізація сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської продукції і лісової сировини; транспортне обслуговування, матеріально-технічне постачання, ремонт сільгосптехніки та її технічне обслуговування; виконання окремих видів сільськогосподарських робіт (оранка, збирання врожаю, ветеринарне обслуговування, штучне осіменіння тварин тощо); консультативне обслуговування (бухгалтерське, фінансове, агрономічне, зоотехнічне, економічне тощо); виконання будівельних робіт в виготовлення проектної документації, газифікації, комп'ютеризація сільського господарства тощо).

Водночас важливо усвідомлювати, що оцінка впливу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на аграрний сектор економіки країни визначається не лише їх кількістю, а й іншими параметрами: обсягом послуг, які надають кооперативи своїм членам, характеристикою наявної ресурсної бази, кількістю членів, що їх об'єднують кооперативи тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України

Показники	На 01.01.2021 р.
Кількість працюючих в СОК, осіб	1205
Кількість членів кооперативів (засновників), осіб	11913
Отримано коштів від наданих кооперативами послуг, тис. грн	41112,1
Розмір пайового фонду, тис. грн	41767
Наявність основних засобів, тис. грн	135024

Станом на 1 січня 2021 р. членами сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (засновниками) були 11913 осіб, працювало в них – 1205 осіб (у середньому близько 2 - х осіб в одному кооперативі), у середньому один кооператив налічував майже 20 членів. Загальна сума послуг наданих кооперативами становить 41112,1 тис. грн, їх пайовий фонд становить 41767 тис. грн, вартість основних засобів виробництва – 135024 тис. грн. Такі дані свідчать про низьку економічну ефективність діяльності обслуговуючих кооперативів, недостатність ресурсів для більш потужного їх розвитку та недоступність послуг для більшості споживачів.

Можливості сільськогосподарських товаровиробників для підсилення свого впливу на продовольчих ринках, у формуванні цін зростають зі створенням мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Поступово розвиваються сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи зернопереробного та молочарського напрямку, м'ясопереробні, овочеві, плодові, зі спільного використання техніки, матеріально-технічного постачання, заготівельно-збутових послуг, обробітку землі, збирання врожаю сільськогосподарських культур. Проте для задіяння сучасної інфраструктури аграрного ринку цієї кількості недостатньо [1].

Визначну роль у формуванні та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відіграє держава. Поступово відійшовши від безпосередньо адміністративного управління, виконання заготівельно-збутової функції та матеріально-технічного забезпечення аграріїв, держава повинна зосередити увагу на регулюванні їх діяльності переважно за допомогою ринкових важелів [2]. На 1 січня 2021 року сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами отримано за рік фінансової з державного бюджету - 1094,9 тис. грн., отримано за рік фінансової з місцевого бюджету – 2010,6 тис. грн.. Тобто, державна підтримка розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації залишається недостатньою та пасивною, що призвело до незначного зростання їхньої кількості.

Таким чином, розвиток вітчизняної сільськогосподарської обслуговуючої кооперації сприятиме створенню якісно нових відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками, об'єднанню їх зусиль для вирішення економічних проблем.

Зважаючи на наведене вище можна стверджувати, що розвиток обслуговуючої кооперації стане ваговою складовою успішного виконання стратегічних програм розвитку сільського господарства України на 2030 рік.